

INTERNATIONAL
BEIT DIN

בית דין בינלאומי לעניני אישות

2015/111

מרים שטיין נ. סילבן סטון

תמצית:

פסק דין דן בסדר קידושין ונישואין שלא היו נוכחים עדים כשרים להעיד על מעשה הקידושין.

עובדות המקרה:

ב 20 יוני 1983 מרים שטיין התחתנה עם סילבן סטון. הקידושין (האירוסין על פי ההלכה) הסתיימו כאשר החתן שם את הטבעת על אצבע הימנית של הכלה תוך שהוא מצהיר "הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל". צפינו בקלטת של הסרטת טקס הקידושין, שנערך מתחת לחופה, וראינו שהאנשים הבאים נכחו מתחת לחופה: החתן והכלה, אם החתן ואחותו, אבי הכלה, אמו, אחיו ואחיותיו. פרט לקרובים אלה שנכחו בזמן מסירת הטבעת, האדם היחיד שנכח שלא היה מהמשפחה היה הרב המסדר קידושין, שפיקח על עריכת הטקס על פי דין תורה.

כעבור שנים רבות, ב 20 דצמבר 2010 גב. שטיין. בקשה גט בבית דינו של הרב טורק ובאוגוסט 2014 הסתיימו הליכי הגירושין האזרחיים. ואולם, עד להיום סילבן עומד בסירובו לתת לה גט.

דיון

התנאי ההכרחי למתן תוקף למעשה הקידושין - מעשה האירוסין ההלכתי - הוא נוכחותם של שני גברים יהודים שהם כשרים (דהיינו שאינם קרובי משפחה של החתן או של הכלה) ושומרי מצוות.¹ תפקיד העדים הוא (א) אם יש צורך בכך, לשמש כעדי ראיה על מנת לאשר בבית דין כי הקידושין אכן נערכו בהתאם לדרישות דין תורה; ו (ב) לשמש כעדי קיום, שבגלל נוכחותם והשתתפותם בטקס מתחת לחופה, מקנים תוקף למעשה הקידושין. בעוד שהמסדר קידושין משמש כמשגיח - מפקח, הרי ששני העדים הם חלק מהותי מהשלמת מעשה הקידושין עצמו. בהיעדרם, או גם אם הם נוכחים אך פסולים לעדות, הרי שאין חלות למעשה קידושין.³

¹ שולחן ערוך, אבן העזר מב: ב.ה.

² קידושין סה.ב.; שו"ת חתם סופר, אהע"ז, א (ק)

³ קידושין סה.א.ב.; שולחן ערוך, אבן העזר מב.ב.ג.; רימה, אבן העזר מב:ד; אגרות משה א. פב; פסקי דין רבניים א. יט-כב, י:קעה, קפ-קפב; יג: שג, שי

אפילו בהיעדרם של שני עדים או בנוכחותם של שני עדים פסולים, לפי החת"ם סופר כאשר יש יהודים שומרי מצוות שראו את טקס הקידושין אך לא ראו את עצם מסירת הטבעת, הרי שהקידושין חלים מדין אומדנא, ו"אנן סהדי" שהיה טקס קידושין כדין על ידי מסירת הטבעת מידו לידה. זאת אומרת, הטקס, הברכות, החופה ונוכחות הרב מעידים שהיה טקס קידושין כדין וממילא כאילו מעידים שראו מסירת הטבעת. בהתאם לכך, גם נוכחותם של צופים יהודים שאינם שומרי מצוות או קרובים לא תפסול את עדותם של יהודים אחרים, שומרי מצוות, שאינם קרובים שצפו בטקס,⁴ כי בעדות שתוקפה הוא מדין אנן סהדי - אין דין פסול של נמצא אחד מהם קרוב או פסול. מאחר ובחתונה זו נכחו בטקס יהודים שומרי מצוות ביחד עם אלה שאינם שומרי מצוות, ניתן לכאורה להסתמך על עמדת החת"ם סופר שיש חלות למעשה הקידושין.

יחד עם זאת, פוסקים רבים דוחים גישה זו.⁵ מבין הפוסקים בני ימינו שאמצו גישה זו ניתן למנות את הרב ציון בוארון, המכהן כיום כדיין בבית הדין הגדול.⁶ יתרה מזו, ההסתמכות על "אנן סהדי" תלויה בהנחה שהמסדר קידושין הוא שומר מצוות באופן כללי ובקי ומומחה בהלכות סדר קידושין ונישואין.⁷ המקרה דנן הוא דוגמא לסיכונים של העדר מומחיות, שכן המסדר קידושין ערך טקס עם שתי טבעות שבו החתן מסר טבעת לכלה ואמר בפניה את הנוסח ההלכתי לצורך ביצוע הקידושין - "הרי את מקודשת לי.... וישראל", ואילו הכלה מסרה טבעת לחתן ואמרה "אני לדודי ודודי לי". החלפת טבעות באופן כזה נוגדת את ההלכה.⁸ לאור מגרעות אלה של היעדרם של שני עדים ועריכת טקס עם שתי טבעות לקידושין לא ניתן להחיל את הכלל של "אנן סהדי".

למרות המגרעת ההלכתית של היעדרם של שני עדים, לכאורה ניתן בכל זאת להיזקק לכלל "אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות" (אדם אינו מקיים יחסי מין עם כוונה שהיחסים ייחשבו כיחסים שאינם במסגרת יחסי אישות). לפיכך, מעשה הביאה - יחסי מין - יוצר את חלות הנישואין. החלת חזקה זו מניחה כי בני הזוג קבלו על עצמם להיות חיי תורה ומצוות כולל הלכת תהרת המשפחה בזמן הנישואין.⁹ עצם המציאות של חיים ביחד כאיש ואישה לשם אישות תוך מודעות למהות הקידושין - קרי העובדה שהם חיים כאיש ואישה עם כוונת משותפת לבלעדיות הקשר, בהתבסס על צו הלכתי, להבדיל מחיים ביחד ללא כל כוונה הלכתית - הוא המצב הרצוי.¹⁰

על פי ההבנה שלנו בזמן תחילת הנישואין הזוג לא היה דתי ולפיכך אין להחיל את הכלל "אין אדם עושה את בעילתו בעילת זנות".

החלטה:

נוכח העובדה שלא היו שני עדים שיכולים להעיד על נתינה תקפה – קרי מסירת הטבעת מהחתן לכלה תוך שהוא אומר בקול "הרי את..." – עולה שמעשה הקידושין מעולם לא הושלם. לפיכך מרים שטיין חופשית להינשא מחדש מבלי לקבל גט.

⁴ שו"ת חת"ם סופר אהע"ז א.ק.

⁵ שו"ת משפטי שמואל כ; שו"ת שם אריה א. לא; שו"ת ציץ אליעזר ח. לו בשם המהרי"ל, מהרש"ך ואמונת שמואל; שו"ת אור לי ע.ג.ב; שו"ת עין יצחק ב. סד

⁶ שו"ת שערי ציון ב.יא

⁷ שו"ת שם אריה לא; אגרות משה אהע"ז א. עו-עז; שו"ת ציץ אליעזר ח.לו

⁸ אגרות משה אהע"ז. בנסיבות מיוחדות, ר' מיינשטיין התיר החלפת טבעות בחופה. עיין אגרות משה אהע"ז: י.ח, ד.ל.ב. ברב נסיבות אלו אינן חלות במקרה שלפנינו.

⁹ שו"ת הריב"ש ו; משנה למלך. גירושין; שו"ת הרדב"ז א: שנא; שולחן ערוך, אהע"ז כו.א; לג.א

¹⁰ אגרות משה אהע"ז א. עד – עז, שו"ת בית אבי הקלג

